

เมืองอัจฉริยะอาเซียน (ASEAN Smart Cities)*

ลัฐิกา เนตรทัศน์*

บทนำ

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ อาเซียนมีประชากรจำนวน ๖๔๗ ล้านคน^๑ มีผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งสิ้น ๔,๐๓๔ ดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่เดียวกันก็มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ ๖ ของโลก และมีการคาดการณ์ว่าจะเติบโตในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๕.๒ ต่อปี โดยจะมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ ๔ ของโลกในอีกสามทศวรรษหน้า หรือภายในปี พ.ศ. ๒๕๙๓ เป็นรองตลาดของสหรัฐอเมริกา จีน และยุโรป^๒ ซึ่งแรงขับเคลื่อนสำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจของอาเซียนมาจากประชากรที่มีอายุต่ำกว่า ๓๕ ปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖๐ ของประชากรทั้งหมดในอาเซียน โดยเรียกว่าเป็นภาวะการปันผลทางประชากร (Demographic Dividend)^๓ อย่างไรก็ตาม การเติบโตของจำนวนประชากรและการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดการขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization) นับตั้งแต่มีการก่อตั้งอาเซียนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ มีประชากรอาเซียนเพียง ๑ ใน ๔ ของประชากรทั้งหมดอาศัยอยู่ในเมือง แต่ในปัจจุบันมีประชากรกว่าครึ่งหนึ่งอาศัยอยู่ในเมือง รวมทั้งยังมีการคาดการณ์ว่าจะขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น ๒ ใน ๓ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ โดยจะมีประชากรกว่า ๕ ล้านคนย้ายเข้าสู่เมืองใหญ่ เช่น จาการ์ตา (Jakarta) กรุงเทพมหานคร (Bangkok) และมะนิลา (Manila) เป็นต้น^๔

อย่างไรก็ดี แม้การขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization) จะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศและภูมิภาค แต่ในขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งความท้าทายในการบริหารจัดการหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาความแออัด ปัญหามลพิษปัญหาการขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานและความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคม ประเทศสมาชิกอาเซียนจึงได้มีการผลักดันแนวคิดการนำเทคโนโลยีอัจฉริยะ (Smart Technologies) มาใช้ในแก้ไขปัญหาและสร้างความยั่งยืนให้กับเมืองในอาเซียน^๕ ซึ่งสะท้อนให้เห็นในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ ๓๒ (32nd ASEAN Summit) ภายใต้แนวคิดการเป็นประชาคมที่มีความเข้มแข็งและนวัตกรรม (Resilient and Innovative) โดยมีสิงคโปร์เป็นผู้นำในการผลักดันแนวคิดดังกล่าว ทั้ง

* บทความนี้เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒ และปรับปรุงเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

* บุคลากรจัดทำฐานข้อมูลกฎหมาย ฝ่ายอาเซียนและกิจการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๑ Total population of the ASEAN countries from 2008 to 2018 (in million inhabitants). (2019, May 29). Retrieved June 19, 2019, from Statista: <https://www.statista.com/statistics/796222/total-population-of-the-asean-countries/>

^๒ ASEAN Secretariat. (2017). ASEAN Economic Progress. Retrieved June 20, 2019, from ASEAN Stats: https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2017/08/ASEAN_economic_progress.pdf

^๓ หมายถึง การเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านอายุของประชากรในประเทศหรือในภูมิภาค

^๔ Ludher, E., Sharda, N., Lal, R., Xu, Y., Chow, C., & Ng, J. (2018). ASEAN Smart Cities Network. (P. Somasundram, Ed.) Singapore: Centre for Liveable Cities.

^๕ เรื่องเดียวกัน.

ยังมีการจัดตั้งเครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียน (ASEAN Smart Cities Network: ASCN) อันเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อพัฒนาเมืองในอาเซียนสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะที่มีความยั่งยืน^๖ บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอข้อมูลความร่วมมือของอาเซียนในด้านการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและพัฒนาต่อไป

เมืองอัจฉริยะอาเซียน (ASEAN Smart Cities)^๗

เครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียน (ASEAN Smart Cities Network: ASCN) เป็นความร่วมมือที่ผู้นำอาเซียนได้ร่วมก่อตั้งเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ มีเป้าหมายหลักในการสร้างเมืองอัจฉริยะอาเซียนที่มีความยั่งยืน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในอาเซียนด้วยการใช้เทคโนโลยีในขับเคลื่อน ปัจจุบันกำหนดเมืองนำร่องในภูมิภาคทั้งสิ้น ๒๖ เมือง^๘ ความร่วมมือเครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียนมีวัตถุประสงค์สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ส่งเสริมความร่วมมือในเรื่องการพัฒนาเมืองอัจฉริยะระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ๒) พัฒนาโครงการร่วมกับภาคเอกชน และ ๓) อำนวยความสะดวกในการประสานการทำงานระหว่างอาเซียนกับหุ้นส่วนภายนอกผ่านการจัดหากองทุนและเงินสนับสนุนโครงการ

เครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียนเป็นความร่วมมือที่เชื่อมโยงและสอดคล้องกับความร่วมมือภายใต้ประชาคมอาเซียน เช่น แผนแม่บทว่าด้วยการเชื่อมต่อภายในอาเซียน พ.ศ. ๒๕๖๘ (Master Plan on ASEAN Connectivity 2025: MPAC) โดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับภูมิภาคที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ในระดับนโยบายของชาติและปรับใช้กับเมืองนำร่องของประเทศสมาชิก ซึ่งแต่ละประเทศจะมีผู้แทนประเทศทำหน้าที่เป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่เมืองอัจฉริยะ (Chief Smart City Officer: CSCO) ดูแลการขับเคลื่อนเมืองนำร่องสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือเครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียนไม่เพียงแต่จะเน้นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นความร่วมมือที่มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐบาล เอกชน สถาบันการเงิน และสถาบันการศึกษา ตลอดจนหุ้นส่วนภายนอกของอาเซียนอีกด้วย^๙

นอกจากนี้ ผู้นำอาเซียนได้จัดทำกรอบการดำเนินงานเมืองอัจฉริยะอาเซียน (ASEAN Smart Cities Framework) อันเป็นแนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในอาเซียนที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายกับประเทศสมาชิก รวมทั้งยังเป็นแผนงานที่กำหนดยุทธศาสตร์และระบบเมือง และขอบเขตความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอาเซียน โดยเป็นแผนงานที่มีความยืดหยุ่นเพื่อให้ประเทศสมาชิกสามารถปรับใช้ให้เข้ากับเมืองนำร่องของแต่ละประเทศได้ เนื่องจากเมืองแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศ

^๖ ASEAN Secretariat. (n.d.). *ASEAN Smart Cities Network*. Retrieved June 20, 2019, from ASEAN Secretariat: <https://asean.org/asean/asean-smart-cities-network/>

^๗ ข้อมูลจาก Ludher, E., Sharda, N., Lal, R., Xu, Y., Chow, C., & Ng, J. (2018). *ASEAN Smart Cities Network*. (P. Somasundram, Ed.) Singapore: Centre for Liveable Cities.

^๘ ดูได้ที่ <https://asean.org/storage/2019/02/ASCN-Concept-Note.pdf>

^๙ ซึ่งประกอบด้วย (๑) คู่เจรจาของอาเซียน ได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา จีน สหภาพยุโรป อินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ นิวซีแลนด์ รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา (๒) คู่เจรจาเฉพาะด้าน ได้แก่ นอร์เวย์ ปากีสถาน สวิสเซอร์แลนด์ และตุรกี และ (๓) หุ้นส่วนด้านการพัฒนา ได้แก่ เยอรมัน

รวมทั้งศักยภาพและบริบทของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ กรอบการดำเนินงานเมืองอัจฉริยะอาเซียนเป็นยุทธศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในอาเซียน และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจะดำเนินการผ่านการพัฒนาระบบเมือง (Urban System) ด้วยแผนแม่บทแบบบูรณาการและการพัฒนา Integrated Master Planning and Development) และการบริหารจัดการอย่างมีพลวัตและการปรับตัว (Dynamic and Adaptive Urban Governance) ภายใต้กรอบการดำเนินงานดังกล่าวได้กำหนดแนวทางเพื่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอาเซียนใน ๖ ด้าน ได้แก่

๑) ภาคประชาชนและสังคม เพื่อส่งเสริมความเป็นหนึ่งเดียวกันท่ามกลางความแตกต่างทางวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ภายใต้กรอบการดำเนินงานมุ่งเน้นให้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อสนับสนุนให้เกิดความเท่าเทียมกันทางสังคมด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติ การอนุรักษ์และเพิ่มคุณค่าให้กับวัฒนธรรม รวมถึงการสนับสนุนภาคการท่องเที่ยวนำผ่านการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการยกระดับคุณภาพชีวิตและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน เช่น การใช้เทคโนโลยีในการจัดทำบริการสาธารณะ การสร้างสังคมไร้เงินสด เป็นต้น ทั้งนี้ การปฏิบัติดังกล่าวให้คำนึงหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ในการบริหารจัดการเพื่อเป็นหลักประกันความโปร่งใสในการดำเนินงานของภาครัฐ

๒) ด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ เมืองอัจฉริยะอาเซียนมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขสุขและความเป็นอยู่ของประชาชนด้วยการเพื่อเพิ่มสวัสดิการจากรัฐให้กับพลเมือง เช่น การก่อตั้งศูนย์สุขภาพที่ให้บริการอย่างครบวงจร การใช้ทรัพยากรสาธารณสุขให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการเตรียมความพร้อมในเหตุฉุกเฉิน เพื่อสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียมสำหรับประชาชนทุกคน

๓) ความปลอดภัยและความมั่นคงสาธารณะ เนื่องจากปัญหาความมั่นคงในปัจจุบันเริ่มมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น ปัญหาความมั่นคงทางอาหาร ปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์ ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น วิธีการหรือแนวทางในการจัดการปัญหาดังกล่าวจะต้องปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อปัญหาต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น เมืองอัจฉริยะที่มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการจัดการกับปัญหาความมั่นคง

๔) คุณภาพของสิ่งแวดล้อม เมืองอัจฉริยะอาเซียนมุ่งเน้นการสร้างคุณภาพของสิ่งแวดล้อมด้วยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น การใช้เทคโนโลยีในการรักษาความสะอาดและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี การส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาระบบนิเวศและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อประเมินความเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติและการเตรียมความพร้อมและการลดผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๕) โครงสร้างพื้นฐาน การใช้เทคโนโลยีในโครงสร้างพื้นฐานจะช่วยยกระดับระบบสาธารณูปโภคของเมืองและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการ รวมถึงผู้มีส่วนได้เสียทั้งภาคเอกชนและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งการใช้เทคโนโลยีในโครงสร้างพื้นฐานนั้นครอบคลุมถึงระบบพลังงานน้ำและการบำบัดน้ำเสีย การขนส่งอัจฉริยะและการก่อสร้างอาคารและสิ่งก่อสร้างอื่นอีกด้วย

๖) อุตสาหกรรมและนวัตกรรม ภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจจะได้รับประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และรายย่อย (Micro, Small & Medium Enterprise: MSMEs)

เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อการวิเคราะห์และสร้างผลประโยชน์ในด้านการแข่งขันอุตสาหกรรม กระบวนการผลิต เป็นต้น

นอกจากนี้ นัยยะสำคัญที่เกิดจากการพัฒนาเมืองและเทคโนโลยีตามเป้าหมายของความร่วมมือเครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียน (ASCN) ผ่านการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมคือช่วยส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในอาเซียนอันเป็นหลักการสำคัญที่ประเทศสมาชิกยึดถือ โดยมีระบุไว้ในกฎบัตรอาเซียนข้อ ๒ ว่าด้วยหลักการ^{๑๐} และความร่วมมือนี้น่าจะแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับภาคประชาสังคม เห็นได้จากเป้าประสงค์หลักของความร่วมมือนี้น่าจะเน้นความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งตรงกับวิสัยทัศน์ของประชาคมอาเซียน ๒๐๒๕ (ASEAN Community 2025) ที่ต้องการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางความร่วมมือนี้นี้^{๑๑}

ความร่วมมือเครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียนจัดประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ประเทศสิงคโปร์ และเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้มีการจัดประชุมโต๊ะกลมว่าด้วยเมืองอัจฉริยะและความยั่งยืน (ASCN Roundtable Meeting and Conference on Smart and Sustainable Cities) โดยมีประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม และมีตัวแทนและหัวหน้าเจ้าหน้าที่เมืองอัจฉริยะ (Chief Smart City Officer: CSCO) จากประเทศสมาชิก รวมถึงเลขาธิการอาเซียนเข้าร่วมการประชุม ที่ประชุมได้รายงานกระบวนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของประเทศตน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ตลอดจนแสดงความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาต่อไป^{๑๒}

ในส่วนความพร้อมและการดำเนินงานของประเทศไทย เนื่องด้วยความร่วมมือเครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียนเป็นความร่วมมือที่สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ อันเป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการขับเคลื่อน การพัฒนาเมืองอัจฉริยะจึงถือเป็นวาระแห่งชาติสำหรับรัฐบาลในปัจจุบัน จึงได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในประเทศไทยด้วยการตั้ง คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขึ้น เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อทำหน้าที่ในการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ^{๑๓} รวมทั้งก่อตั้งสำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทยขึ้น เพื่อทำหน้าที่เสนอเขตพื้นที่ส่งเสริมการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ และบูรณาการโครงการภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนให้คำปรึกษาในการดำเนินการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของประเทศ โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน

^{๑๐} ASEAN and its Member States shall act in accordance with the following Principles:

(i) respect for fundamental freedoms, the promotion and protection of human rights, and the promotion of social justice

^{๑๑} ASEAN Secretariat. (2015). *ASEAN Community Vision 2025*. Jakarta: ASEAN Secretariat.

^{๑๒} ASEAN Secretariat. (2019, June 17). *Progress made in ASEAN Smart Cities Network*. Retrieved June 22, 2019, from ASEAN Secretariat: <https://asean.org/progress-made-asean-smart-cities-network/?highlight=Smart%20City>

^{๑๓} สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล) . (๒๕๖๒). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาเมืองอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย.

ส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม^{๑๔} ทั้งนี้ แผนการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ ประเทศไทย กำหนดเป้าหมายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะเป็น ๕ ระยะ โดยปีที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๒) จะมุ่งพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๑๐ พื้นที่ใน ๗ จังหวัด ได้แก่ ภูเก็ต ขอนแก่น เชียงใหม่ ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา และ กรุงเทพมหานคร สำหรับปีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๓) จะพัฒนาเมืองอัจฉริยะในอีก ๑๖ จังหวัด^{๑๕} และปีที่ ๓ – ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๒๕๖๕) จะเป็นขยายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะผ่านการรับสมัครเมืองอัจฉริยะ^{๑๖}

บทสรุป

เนื่องจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ ในภูมิภาคจากการขยายตัวของความเป็นเมือง ทำให้อาเซียนจะต้องมีการปรับตัวและวางแผนเพื่อตอบสนอง ต่อสภาวะการณดังกล่าว จึงนำไปสู่แนวคิดการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืนขึ้นโดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างความเท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นในสังคม เมื่อแนวคิดการพัฒนาเมืองอัจฉริยะกลายเป็นวาระสำคัญของอาเซียน จึงได้มีการผลักดันความร่วมมือ เพื่อพัฒนาเมืองอัจฉริยะในอาเซียนอย่างเป็นทางการ ความร่วมมือดังกล่าวคือ เครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียน และกรอบการดำเนินงานเมืองอัจฉริยะอาเซียน ซึ่งได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอาเซียนไว้ อย่างครอบคลุม แบ่งเป็น ๖ ด้าน ได้แก่ ภาคประชาชนและสังคม ด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ ความปลอดภัยและความมั่นคงสาธารณะ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน และอุตสาหกรรมและ นวัตกรรม

สำหรับการดำเนินงานของประเทศไทย รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ และก่อตั้งสำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในประเทศไทย รวมทั้งจัดทำแผนการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในประเทศไทย ๕ ระยะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๕

^{๑๔} คำสั่งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ที่ ๑/๒๕๖๒ เรื่อง การจัดตั้งสำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย. pdf. (๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒). เข้าถึงเมื่อ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๒ จาก สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย: <https://smartcitythailand.or.th/face/images/card/1557460186.pdf>

^{๑๕} เชียงราย พิษณุโลก น่าน อุบลราชธานี อุตรธานี หนองคาย นครพนม มุกดาหาร กระบี่ พังงา สงขลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล นครศรีธรรมราช และระนอง

^{๑๖} อ่างแก้ว เชียงรริที่ ๑๒